

Győztek a harmadévesek

A kari hagyományoknak megfelelően az idén is november 25-én rendezték meg a Gyógy-szerész tudományi Kar politikai vetélkedőjét. A versesen közelgő vizsgaidőszak ellenére meglepően sok érdeklődő jelent meg a Semmelweis Kollégiumban. Az évfolyamok négy fős csapattal vettek részt a versenyben, az évfolyamvetélkedő győztesei alkották a csapatokat. Az öttagú zsűri elnöke dr. Kedvessy György egyetemi tanár, a kar dékánja volt.

A küzdelem totóval és villám-kérdésekkel kezdődött, majd a

tartalmasabb esszé-kérdések következtek, melyek napjaink legfontosabb külpolitikai problémáit tartalmazták (elnökválasztás az USA-ban, Kína belpolitikája, a libanoni helyzetkép). A végső eredményt az újabb röpkérdések hozták, így lett első a harmadik évfolyam, valamint megelőzve a negyedik illetve első évfolyam csapatát. A jól és ügyesen vezetett vetélkedő során remek hangulat alakult ki, így a versenyzők is, a közönség is egyaránt jól érezte magát.

Verseny

A JATE MSZET tagcsoportja fordítási versenyt hirdet két kategóriában. A mai szovjet irodalomból kell lefordítani egy novellát, illetőleg két költeményt. A fordítandó művek a Bölcsészeti tudományi Kar Orosz Tanszékének hirdetőtábláján olvashatók.

A fordítás, leadásának határideje: 1977. február 15.

Az első helyezett mindkét kategóriában értékes könyvjutalomban részesül.

József Attila-komentárok

Török Gábor kommentárjainak egy részét az elmúlt években már olvashattuk a Magyar Nyelvőrben és a Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményeiben. Most átdolgozva, kibővíve és kötetbe szerkesztve vehetjük kézbe a szerző által stilisztikai jelenségtanulmányoknak nevezett dolgozatokat.

Módszeréről, felfogásáról a bevezető, nemegyszer polemikus hangú fejezetekben igazítja el olvasóit a szerző. Véleménye szerint a költői műalkotás művészi hír, s belső végtelensége, kimeríthetelensége egyik jellemzője nyelvi egységisége mellett. Ezt a nyelvi egységiséget — a líra nyelvét — vizsgálja a szerző. Célja, hogy leírja a lírai alkotás valamely vizsgált elemét önmagában és környezetében. S mivel a műalkotás belső végtelenségét vallja, nem riad meg attól, hogy a vizsgált nyelvi jelenség imponderábilis legyen, s maga a leírás a tolsztoji íctpicinek a megragadása, rögzítése, vagy legalább rögzítésének kísérlete, hiszen ezáltal is valamivel jobban ismerhető a mű. Természetesen ily jelenségek vizsgálatakor a szerző statisztikai módszerekhez folyamodik, amelyeknek létjogosultságát a bevezetőben jó előre igyekszik bizonyítani.

A kommentárok sorát Versészetek mikroszkóp alatt összefoglaló címmel indítja a kötet. József Attila lírájának különféle jelenségeit látatja meg az olvasóval. Egyik elemzésében például a költői képek apró változtatása alapján azt mutatja ki, hogy a költő két Nyár című verset alkotott, s nem egy versnek két változatát írta meg. Egy másik kommentárban — stílusosan szólva: mikroszkóp alá való kérdésként — a kicsinyítés eszközeiről olvashatunk. A nyelvészeti és stilisztikai jelenséget nemcsak leírja és statisztikázza, hanem — a statisztikai módszer helyes alkalmazását mindennél jobban bizonyítandó — a lírai életműbe is helyezi. Ezáltal tud annak fejlődésére rámutatni: József Attila ugyanis 1922–24-ben igen ritkán használja a kicsinyítés eszközeit, majd amikor a valóságot „meghitt ismerőssé” teszi, egyre gyakrabban. S az életmű elkomorulása is megfigyelhető e statisztikákban, igazolva a mikrosztilisztikai eredmények felhasználhatóságát.

Hasonlóképpen a nyelvtani első személy használatát a szerző

statisztikai mutatókkal a költő betegségeinek elhatalmasodásához képes kötni, s ami ennél is fontosabb, észrevenni, hogy a költő, mint ember megbetegedett, ám alkotóként újra és újra legyőzi a betegséget, amint ezt a vizsgált nyelvi jelenségek gyakorisági mutatói is jelzik.

Török Gábor versészeteket, stílusjelenségeket vizsgáló mikroszkópjának tárgylemezét azonban nem fedik be a József Attila-i líra metszetei teljesen. A hársány melléknévből szófajtnem váltó elvonással keletkezett hárszóról írt kommentárja Ady, Szabó Lőrinc, Juhász Ferenc és Déry Tibor nyelvét is bevonja az elemzésbe, a kicsinyítés eszközeinek számbavételekor Dsida Jenő költői nyelvét használja összehasonlításra.

Foglalkoztatják a szerzőt a nyelvhelyességi szabályok stílusértéket teremtő áthágásai is. Babits Mihály és József Attila is használja a páros testrészek többszámát, ha arra funkcionális szempontból szükség van. Török Gábor részletes vizsgálattal mutat rá, hogy változik e kérdésben a teoretikus József Attila véleménye, hogyan használja fel a költő József Attila művészi kényszerűségeiből azt, amit nyilván Babits is e célból tett.

Tüzetes elemzéssel bizonyítja, a művészi szűkségszerűség olykor-olykor bizonyos fogalmi terjedősséget is megenged az alkotónak. Vastörrel és fatutajról ír a költő, hogy a vas és fa szavak hangulati hatását is felhasználhassa. A poetica licentia kérdését is szemügyre veszi a kommentátor, s összekapcsolja az előadás, a szavazás kérdéseivel. Arra figyelmeztet, hogy napjainkban veszélyes járvány az eladói természetesség téves értelmezése. Az elszerűlt előadással elprózásiassított vers meghamisítja a művészi szűkségszerűség által a költeménybe sűrített üzenettartalmat, pedig éppen ezt kellene a versmondónak közvetítenie.

A kötetet szó- és tárgymutató, valamint versmutató teszi könnyen használhatóvá. Tanulmányosok a jegyzetek is: a szakirodalmi hivatkozásokat többször átszövik a szerző vitatkozó, gondolkodó mondatai, megjegyzései, amelyek által még jobban nyomon lehet kísérni alkotóelemző munkáját. (Gondolat, 1976)

BÜKY LÁSZLÓ

Tartalmas élmények forrása

Nekünk már történelem felidézni azt a kort, azt a légkört, amelyben a népi kollégiumi mozgalom harminc éve elindult. Ezekben a napokban az ország számos helyén tartanak megemlékezéseket, baráti összejöveteleket, kiállításokat, felvillantva e felszabadulás után meginduló mozgalomnak az emlékképeit.

Mi Székely Lajos, a JATE Bölcsészettudományi Kara történettudományi tanszékének docensét kérjük meg arra, hogy egy kicsit hozza hozzánk közelebb a népi kollégiumok megszületésének légkörét. Úgy érezzük, illetékes emberhez fordulunk, hisz Székely Lajos a szegedi népi kollégiumok egyik leaktívabb tagja, később a NÉKOSZ Nevelési Osztályának a vezetője volt.

— Mi tette szükségessé a népi kollégiumok létrehozását? Valóban az volt a cél, hogy „holnapra megforgassuk az egész világot”?

— Nem, a Jankovitch soraira frott induló csak fiatalos erőket, gyors, aktív kezdeményező készségünket tükrözi. Mint ismeretes, a népi kollégiumok megalakulásáig a munkás- és parasztszármazású fiataloknak csak nagyon elenyésző kis százaléka jutott el a felsőoktatási intézményekbe. Csak a felszabadulás hozott fordulatot ebben a helyzetben is. Elsősorban célunk akkor tehát az volt, hogy a továbbtanulás lehetőségét biztosítsuk mindazoknak a tehetséges fiataloknak, akik korábban elsősorban anyagi okok miatt nem férhettek hozzá ezekhez a lehetőségekhez. Másrészt a kibontakozó új ifjúsági mozgalomnak új, haladó szellemű káderekre volt szüksége. S mint később kiderült, számos tehetséges ember képességét sikerült is kibontakoztatni.

— Egy mozgalom megalakulását nem lehet egyetlen naphoz kötni. Tevékenységük körülbelül mikor indult?

— A népi kollégiumi mozgalom későbbi aktivistái részt vettek már közvetlenül a felszabadulás utáni — nem éppen egyértelmű politikai viszonyok között — ifjúsági mozgalom szervezésében, sőt a földreform végrehajtásában is. Jomagan Békés megye területén vettem részt ilyen jellegű munkában. Szegeden már 1946 májusában összegyűlték a haladó erők képviselői főként kommunista és parasztpárti fiatalok és megalapították az első népi kollégiumot.

A Móricz kollégistái

— Ön volt az első igazgatója ennek a kollégiumnak, mely Móricz nevét viselte.

— Igen, Móricz Zsigmond nevét vettük fel, de később csak „a Nagy Móricz”-ként emlegettük, mivel itt ringott még számos további kollégium bölcsője. Mindez tehát májusban volt. Júniusban aztán jött a vizsgaidőszak, és közben elérkezett a július, amikor is az újságok közreadták a felhívásokat népi kollégiumok alapítására. Tehát ekkor kezdeményezésünk találkozott a haladó közvéleménnyel is.

— Gondolom, főleg saját erőikre kellett támaszkodniuk. Mik voltak a nehézségek?

— Elsősorban épületproblémánk volt. Régi internátusokat, elhanyagolt, kitorított ablakú épületeket próbáltunk megszerezni és természetesen először a minimális berendezéssel, legelemibb felszereléssel lakhatóvá tenni. E munkák során hihetetlen talpraesettségre jettük szert a leggyámoltalanabb falusi gyerekek is. Hisz adott esetben a hadtestparancsnokhoz kellett emenni például pokrócért. Jobb próbát gátolásaink leküzdésére nem is állíthattak eléjük. Itt Szegeden a Tol-

buchin sugárúton az egykori Szent Gellért egyházi internátus egy részét szabadították fel nekünk az akkori kommunista polgármester. Elemi támogatást kaptunk még a Nemzeti Segély szervezetétől is, de az oroszlanrészt mégis csak maguk a kollégisták vállalták. A környék falvaiba, iskoláiba sokszorított körleveleket juttattunk el, melyeknek segítségével felkutatjuk a tanulmánygó, tehetséges fiatalokat.

— Kik alkották a Móricz bázisát?

— A néphez közel álló tanítók támogatásával megtalált tehetségek, munkás-paraszt származású fiatalok, rendkívüli tanfolyamon tanuló egyetemi hallgatók és a dolgozó-gimnáziumok tagjai.

— Milyen szelekció alapján vették fel a kollégium tagjait?

— A kollégium tagságának kialakítása során természetes és egy mesterséges szelekció egyaránt érvényesült. A természetes szelekció azt jelentette, hogy eleve csak nehézségeket tűró fiatalok jöttek köreinkbe, másrészt a mesterséges kiszűréssel később kizártuk az oda nem való elemeket. Nem azt néztük, hogy induláskor ki mennyit tud, hanem azt, hogy ki mennyire értelmes és mire képes. Nagyritkán azért volt szükség eltanácsolásra, mert az értelmi képességek még nem rejtik feltétlenül magukba azokat a tulajdonságokat, amelyek például a közösségi élethez alapvetően szükségesek. Ez pedig a népi kollégiumokban nélkülözhetetlen volt. Hisz nálunk minden megmozdulást a legapróbbtól a legnagyobbig a felügyelmeztség, önzetlenség jellemezte. Enélkül nem boldogultunk volna.

Közösség

Az étkeztetésünk úgy oldódott meg, hogy különböző üzemekbe szóródtunk szét. Így például a Szalámigyár 10, a Honvédség szintén, a Dohánygyár 5 fő étkeztetését vállalta. A „páciensek” természetesen cserélődtek. Később bevezettük a Szövetkezeti Ládát, melybe mindenkinek a hazuról hozott, kapott élelmét raktuk és osztottuk el később, hisz voltak közöttünk árvák is. Akik vétettek ez ellen, azokat „zug-kajálóknak” neveztük, és szabályos büntetőeljárást folytattunk le ellenük. Az ellátás ingyenes volt, később is csak inkább jelképes hozzájárulás gyanánt vezettük be az egy-két forintos térítést.

— Nem érezték túlságosan me-revnek a diákok ezt a rendszert?

— A kollégiumi rend többé-kevésbé zárt volt, de úgy éltünk benne, mondhatnám, „mint hal a vízben”. Csodálatos közösségformáló ereje volt. Széles skálájú kulturális tevékenység is kibontakozott benne. Állandóak voltak a közös éneklések, közös hangszere felépések, népi táncok. Az előadott darabokat többnyire hazuról hoztuk. Kiváló versmondók is akadtak közöttünk.

A kollégiumi oktatás gerincét nálunk a „pótló órák” jelentették. Legkiválóbb, haladó szellemű tanáraink jöttek el körünkbe — Kalmár László, a nemrégiben elhunyt kiváló matematikus, Timár Lajos biológus, Vargha Tamás matematikus és mások — vállalva a szakmai felkészítést.

— Milyen politikai képzést kaptak a hallgatók?

— Politikai képzésünk fontos vonása volt, hogy a folytonosság jellemezte. Spontán vitaköröket rendeztünk. A marxizmus-leninizmus akkoriban kiadott műveit tanulmányoztuk és természetesen rendszeresen olvastuk az újságokat is.

— Ilyen sokoldalú, aktív tevékenységre csak jó közösség képes.

— A jó közösséget felelős, felszabadult légkör jellemezte. Nyílt, emberi kapcsolatok jöttek létre benne. És minthogy Makarenko közösségében sem volt jellemző, hogy a közösség problémáit órák után sugdoszták vezetőik fülébe, éppúgy a népi kollégiumokban sem vált ez divattá. Minden munkát értékeltünk. A kritika — önkritika kérdése mindenkiben tisztázódott, s eszerint is cselekedett. Ez a módszer néha túlzásokba is csapott.

— Mit jelentett a mozgalom számára, hogy 1946 novemberében országos szervezetté alakult?

— Mint minden igazán kiszélesedő mozgalom, úgy a miénk is igyekezett felszámolni a zsenit és egyre kedvezőbbé tenni a feltételeket. Állandó költségvetéshez jutottunk, minek segítségével megszűntünk a sorkosztot. Ezzel sok időt takarítottunk meg. Ilyen körülmények között a kollégiumok száma gyorsan növekedett. 1947-ben már tucatnyira emelkedett a szegedi és környékbeli kollégiumok száma, 1948-ban, a szabadságharc 100. évfordulójára már valóra is vált a korábbi jelszó: „Száz népi kollégiumot — tízezer népi kollégistát!”

Az oktatási intézményekben történt jelentős változások maguk után vonták 1948-ban a kollégiumok szakosodását. Szegeden már korábban különváltak az orvosok és bölcsészek. Az orvosok Apáthy néven hozták létre önálló kollégiumukat. Ezekről az évekről számos kedves történetet jegyzett fel Tóth Béla író barátom Mi, jancsárok című könyvében. Azt nem tudom eléggé hangsúlyozni, milyen óriási közösségformáló ereje volt a NÉKOSZ-nak. Egyébként nem hivataloskodtunk szervezeteikön belül, még a „felfelé” menő levelekben is „Kedves Barátom” volt a megszólítás.

Nyitott kapuk

— Arról nem beszélünk még, hogy milyen volt a kollégium kapcsolata a „külvilággal”?

— A kollégium nyitott volt. Szorosan együttműködött az ifjúsági szervezetekkel, falvakat patronáltunk, rendszeresen jártunk ki vidékre. Ezeket az összejöveteleket természetes, vidám, baráti légkör jellemezte. Nem egyszer fültanúi voltunk annak, amikor a közönség soraiban vitatkoztak, versengtek egymás között a falusi emberek elszállásolásunk ügyében. S nem csak mi mentünk ki a világba, hanem hozzánk is jöttek olyan kiemelkedő személyiségek, mint például Kállai Gyula (akkori külügyminiszter), Veres Péter, aki velünk dalolt, Kassák Lajos, Erdei Ferenc, Darvas József, Illés Béla, és még sorolhatnám.

— A népi kollégiumi mozgalom indulása óta 30 év telt el. A kollégistákra ma más feladatok várnak. Mire van szüksége Ön szerint a mai kollégiumi mozgalomnak?

— A kollégiumok legfontosabb és elavulhatatlan feladata a politikai és a társadalmi együttélésre nevelés. Kormányzatában érvényesüljön az autonómia, amit azonban nagyon komolyan kell venni és lényegbeli, nem alkérdésekben kell érvényre juttatni. A jogok mellett ez az önkormányzat komoly felelősségérzetet is foglal magában. S ha jól élünk jogainkkal és kötelességeinkkel, akkor a kollégium felejtethetően, tartalmas élmények forrása lesz ma is éppúgy, mint a NÉKOSZ idején volt.

POLGÁR KATALIN

